

УДК 792.82.071(477):7.091.8

А. М. ЯВОРСЬКА, магістрантка кафедри хореографії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Благова Т.О.)

ГАСТРОЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИДАТНОГО БАЛЕТМЕЙСТЕРА АЗАРІЯ ПЛІСЕЦЬКОГО

Розглянуто творчу діяльність танцівника, хореографа, педагога, представника театральної династії Плісецьких-Мессерерів Азарія Плісецького. Проаналізовано його праці та внесок у розвиток світового хореографічного мистецтва.

Ключові слова: хореографія, хореографічне мистецтво, Азарій Плісецький, гастролі, хореографічні школи.

До теоретичних надбань хореографічного мистецтва великий вклад внесла родина Плісецьких-Мессерерів, а саме наймолодший А. Плісецький. Його гастрольною діяльністю цікавилися В. Красовская, Н. Лейкин, Е. Мессерер, В. Пасютинская, Е. Суриц. Відомі теоретики цікавилися викладацькою діяльністю А. Плісецького.

Мета статті: проаналізувати гастрольну діяльність балетмейстера та виявити вплив закордонної хореографічної культури на творчі пошуки А. Плісецького.

А. Плісецький, судячи з мемуарів, які оприлюднені в роботі «Семейные хроники Плисецких и Мессереров» [3], людина кременеві твердості і абсолютної непохитності. Інакше А. Плісецькому було б не витримати лавину всіх прикростей, які завалилися на хореографа як «сина ворога народу» буквально при народженні. Навіть дивно, як в одній сім'ї могли співіснувати два таких різних за темпераментом і характером особистості! І все ж в житті цієї сім'ї було щось, що об'єднувало найсильніше, – це балет та мати, Рахіль Михайлівна Мессерер.

Азарій Плісецький – танцівник, хореограф, педагог з міжнародним ім'ям, представник театральної династії Плісецьких-Мессерер. Закінчив Московське хореографічне училище (1956 р.) і театрознавчий факультет ГПТСу (1969 р.). Брав участь у створенні Кубинського національного балету, багато працював з балетними труппами в Японії і США.

А. Плісецький дуже багато подорожував, жив довго за кордоном. Вже на початку 60-х рр. побував на гастролях в багатьох містах США. Перед Америкою гастролював в Туреччині, що вплинуло на формування його світогляду, а багато артистів з «Большого» виявилися зовсім не підготовленими. Гастролю почалися в серпні, «...усіх тоді вразила неймовірна міць Нью-Йорка. Він оглушав і засліплював. Сирени поліцейських і пожежних машин – коли ми вночі в страху кидалися до вікон, подивитися, що відбувається, не розуміючи, що це було в порядку речей цього міста. Гуркіт підземки, пар, що виривався з люків, а на Таймс-сквері – з величезного праски на рекламному щиті, сліпуча ілюмінація і, звичайно, всі ці магазини з технічними новинками, розглядаючи які ми, як то кажуть, носом протирали вітрини...» [3, с. 195-198], – так описує перше враження про Америку А. Плісецький. Танцювали радянські артисти у старому метрополітені, спектаклі виявилися останніми в цьому театрі. Оскільки росіяни для американців були тоді в дивину, їх раз у раз запрошували на всілякі зустрічі з артистами, бізнесменами і з родичами.

На західному узбережжі танцювали артисти трупи разом з А. Плісецьким в театрі «Шрайн Аудіторіум», у залі в східному стилі, і майже після кожної вистави артистів запрошували до себе відомі зірки кіно, такі як Шерлі Маклейн, Уоррен Бітті. «Мабуть, це були перші і останні гастролю, коли нас випустили вчотирьох: Майю, Аліка, Асафа та мене. Асафу було тоді 60, і він був сповнений творчих сил. Наприклад, він буквально за два дні поставив для мене і Наталії Філіппової чудовий номер на музику Дунаєвського, з неймовірно ефектними підтримками, типу «рибки», коли балерина, розбігшись, майже через всю сцену стрибає в руки партнера. У США Асаф Мессерер завоював величезну популярність преси своїм клас-концертом. Цей балет відкривався вправами біля верстата початківців танцівників. Щоб дітей не возити, відриваючи їх від школи, в кожному місті доводилося набирати нових, і це викликало неймовірний ажіотаж у батьків, які сиділи на авансцені і стежили за тим, як відбирали їх і готували до вистави. Нещодавно цей балет з великим успіхом був відновлений на сцені «Большого» театру Михайлом Мессерером» [3, с. 124-126]. Після цих гастролей А. Плісецький почав намагатися потрапити в Америку, щоб збагатити свою творчість.

Через рік йому запропонували поїхати на Кубу працювати, він спочатку сумнівався, але, подумавши, що Куба зовсім поруч з Америкою, погодився. У 1963 р. А. Плісецький, соліст «Большого» театру, погодився поїхати на Кубу. В порядку на-

дання технічної допомоги братній країні, танцівнику належало виступати в якості партнера прими-балерини Алісії Алонсо, викладати і ставити власні балети. У нього ще свіжі були в пам'яті враження від недавніх тримісячних гастролей по містах США. І хоча американці покинули Кубу, він очікував побачити сліди їх півстолітнього присутності. Завдяки Кубинському балету в 1964 р. А. Плісецький відвідав Китай. Після гастролей в Китаї були незаплановані гастролі в Монголії. З Улан-Батора всі повернулися до Москви.

У 70-і рр. А. Плісецький працював в балеті Ролана Петі. До Марселю приїхав міністр культури Демічев, а на прийомі мер міста Гастон ДеФер на прийомі дуже хвалив А. Плісецького, дякував за внесок у франко-радянський співробітництво. Демічев тоді сказав А. Плісецькому, що радий був почути таку високу оцінку. А. Плісецький хотів би свій досвід застосувати у «Большому» театрі. У «Большому» театрі А. Плісецький міг продовжити роботу як артист балету до ранньої пенсії, а педагогом там працювати разом з Григоровичем не міг.

З великим хореографом М. Бежаром А. Плісецький познайомився ще на Кубі, коли його труппа «Балет ХХ-го століття» приїжджала на гастролі. А. Плісецький дав тоді кілька уроків танцівникам М. Бежара. Великий хореограф і балетмейстер запропонував йому постійну роботу, але А. Плісецький був пов'язаний кубинським контрактом і залежав від чиновників радянського міністерства культури. Навряд чи він міг собі уявити, що коли-небудь стане найближчим помічником М. Бежара протягом більше 20 років. Вони знову зустрілися в 1978 р., коли М. Бежар приїжджав до Москви. Гастролі мали тріумфальний успіх. Москвичі вперше побачили оригінальний балет «Айседора», поставлений М. Бежаром для М. Плісецької, де вона не тільки танцює, а й читає зі сцени вірші Єсеніна. В інтерв'ю для журналу «Ровесник» він сказав, що найбільше цінує в артиста хорошу класичну підготовку. За його словами, артист, вихований на модерні, може танцювати тільки модерн, а М. Плісецька, вихована на класиці, може танцювати все [4].

У професійній діяльності А. Плісецького була маса невикористаних можливостей. Особливо в постановках нових балетів. Можливо, він занадто високо піднімав планку, працюючи з найвидатнішими хореографами, такими як М. Бежар, Р. Петі, К. Голейзовський. Їх авторитет в якійсь мірі придушував його. З іншого боку, віддавши 50 років педагогіці, А. Плісецький зрозумів, що викладання хореографії погано поєднується з виконавською діяльністю. Недарма видатні хо-

реографи не хотіли витратити себе на педагогіку. Якщо серйозно займаєшся педагогікою танцю, то весь час прагнеш робити все правильно, за канонами. Виробляється в характері якийсь консерватизм, а ця риса протилежна творчості хореографа, якому необхідна внутрішня свобода, повна відсутність самоцензура. Даремно вчили на балетмейстерському факультеті в ППІСі як ставити балети: навчити неможливо, особливо коли обмежують тебе рамками дозволеного, тоді люди робляться зашореними [2].

На протигагу старим академічним школам, М. Бежар створив свою школу в Лозанні, щоб виховати у молодих людей бажання і вміння творити. У цій школі «без правил» з індійською назвою «Рудра» А. Плісецький пропрацював більше 20 років. У школі не було навчальної програми, іспитів, оцінок. При прийомі М. Бежар приділяв особливу увагу класичній підготовці. Але найбільше його цікавила індивідуальність. Часом йому були зовсім не важливі фізичні дані, і коли А. Плісецький говорив на іспитах: «Моріс, дивись які гарні ноги, який підйом», – він відповідав – «Ти в очі, в очі краще дивись!» [1]. Це вміння побачити індивідуальність завжди і відрізняло М. Бежара. Головний сенс його школи – розвинути у студентів креативність, тобто здатність творити. Крім класичного балету, вони вивчали танець модерн, у них були співи, ударні інструменти для ритміки, можливість серйозно вивчати за вибором індійський або іспанський танець.

Зараз у школі навчаються представники 16 національностей, а в групі працюють всього 36 танцівників. Це справжній «балет об'єднаних націй». Учні знають, що приєднатися до трупи у майбутньому досить нелегко але все ж таки вони наполегливо працюють. Зараз навіть важко підрахувати, скільки провідних хореографів, директорів труп світу закінчило цю школу [1]. Саме «балет об'єднаних націй» допомагає зробити класичну хореографію зрозумілою і доступною для багатьох національностей одночасно.

Отже, аналізуючи праці А. Плісецького, ми можемо спостерігати за грандіозним стрибком класичної хореографії, що було зумовлене завдяки сім'ї Плісецьких-Мессерерів, а саме Азарію Плісецькому та Майї Плісецькій. Продуктивні подорожі А. Плісецького допомогли зробити культурно насиченим репертуар знаменитого «Большого» театру. Школа М. Бежара стала останнім пристанищем А. Плісецького, де він втілював у життя свої педагогічні методи і прийоми для розкриття у студентів фантазії, індивідуальності та креативності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарій Плісецький ділиться секретами майстерності [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://nuz.uz/kultura-i-iskusstvo/26899-azariy-pliseckiy-delitsya-sekretami-masterstva.html>
2. Лучше обмениваться опытом, чем жить в изоляции [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://iz.ru/800927/svetlana-naborshchikova/luchshe-obmenivatsia-opytom-chem-zhit-v-izoliatcii>.
3. Плисецкий А. М. «Жизнь в балете : Семейные хроники Плисецких и Мессереров / Азарий Плисецкий; предисл. Сергея Николаевича; послесл. Сергея Юрского». – М. : Видання АСТ : Редакція Олени Шубіної, 2018. – 384 с.
4. Азарій Плісецький – артист без границь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.chayka.org/node/3108>
5. Азарій Плисецкий. Танцовщик, хореограф, педагог – история Швейцарии через кинематограф [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://theoryandpractice.ru/seminars/89123-azariy-plisetskiy-tantsovshchik-khoreograf-pedagog-istoriya-shveytsarii-cherez-kinematograf>.

